

Boombeheerder Sondeijker op bomvol congres: 'Hij gaat niet meer weg; we moeten goed beheersen'

Landelijke Bijeenkomst Eikenprocessierups overspoeld door bezorgde beheerders

Op 25 oktober werd de Landelijke Bijeenkomst Eikenprocessierups gehouden, georganiseerd door de samenwerkende partijen van het Kennisplatform Processierups, in opdracht van het ministerie van LNV. De congreszaal zat bomvol; de helft van de aanwezigen waren overheidsvertegenwoordigers. Dagvoorzitter Arnold van Vliet, bekend uit de media en werkzaam bij Wageningen Environmental Research, smeedde alle lezingen aan elkaar.

Auteur: Karlijn Santi Raats

Grote behoefte aan informatie

In grote delen van Nederland was er in 2019 een sterke toename van het aantal eikenprocessierupsen. Dat bleek uit het aantal bezoeken aan de huisarts met klachten door de rups. De overlast dit jaar was vergelijkbaar met de dubbele impact van een griep epidemie. Volgens Silvia Hellingman van Hellingman Onderzoek en Advies zijn er weer volop vlinders gevangen in feromoonvallen, zodat de plaagdruk van volgend jaar beslist niet lager wordt ingeschat dan dit jaar. De dennenprocessierups, het neefje van de eikenprocessierups met nog meer brandharen, staat ook aan onze grens. De grote aandacht voor de eikenprocessierups dit jaar was dus terecht, ook al blijft de overlast gelukkig beperkt tot pseudo-allergische klachten aan de huid, ogen, neus, keel en bovenste luchtwegen of algehele malaise. Overigens hadden ook dieren last van de rups, zo vertelde bezoeker Ben van Dinther, beleidsadviseur Natura 2000

bij de provincie Overijssel aan het vakblad: een van de leden van de Raad van State verloor haar hond toen deze beet in een nest dat uit de boom was gevallen. Het aangeslagen lid maakte zich prompt hard voor een motie tot gecoördineerde EPR-beheersing in de provincie Overijssel.

Arts Henk Jans, tevens lid van het Kenniscentrum Eikenprocessierups, merkte tijdens zijn lezing op dat de betreffende websites in 2019 een enorm aantal unieke bezoekers hadden. De door Kennisplatform Processierups opgerichte website Processierups.nu scoorde in week 27 tot en met 29 meer dan 120 duizend paginabezoekers. Huisarts.nl had er in week 25 tot en met 27 maar liefst 540 duizend. 'Dat betekent dat in elk gezin wel iemand heeft zitten uitpluizen op internet wat er gedaan moet worden met klachten door eikenprocessierups', schetst de arts. Deze bezorgdheid werd gere-

Minister Schouten van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft opdracht gegeven tot de oprichting van het Kennisplatform Processierups. Daarin zitten het ministerie van LNV, het RIVM, het KAD, GGD GHOR NL en het Kenniscentrum Eikenprocessierups. De laatste organisatie bestaat uit de leerstoelgroep Milieusysteemanalyse Wageningen Universiteit, Hellingman Onderzoek en Advies, Terra Nostra, Jans Consultancy Gezondheid en Milieu, Stichting voor Duurzame Ontwikkeling, Wageningen Environmental Research en Nature Today. Het Kennisplatform heeft dit jaar de website Processierups.nu opgericht, een update gemaakt van het protocol afvalverwerking, een actuele versie van de Leidraad Eikenprocessierups uitgebracht (die na 2013 niet meer was vernieuwd) en deze eerste landelijke bijeenkomst georganiseerd. In het voorjaar van 2020 wil het Kennisplatform opnieuw een landelijke bijeenkomst houden om de voortschrijdende inzichten te delen. Dit laat de algemeen secretaris van het RIVM, Jannie van der Helm, weten. Lejo van der Heiden van het ministerie van LNV, lid van het Kennisplatform Processierups, vertelde op het congres dat het ministerie trots is op de bestrijders en vindt dat ze goed bezig zijn. Naast het faciliteren van de oprichting van de website denkt het ministerie mee bij het actualiseren van de leidraad Eikenprocessierups en helpt het mee om een onderzoeksagenda op te stellen.

flecteerd in het congresbezoek: er was een aanmeldingsstop, anders waren er dubbel zoveel bezoekers geweest. Nu was de zaal met ruim vijfhonderd stoelen tot de nok toe gevuld. De enquête die de organisatie naar de aanmelders had verstuurd, was volgens algemeen secretaris Jannie van der Helm van het ministerie van RIVM 256 keer geretourneerd; in 43 procent van de gevallen betrof dit gemeenten. Overal in de zaal zaten beheerders en beleidsmakers van gemeenten, waterschappen en provincies. Daartussenin bewogen zich gretige marktpartijen. Ook waren er mensen uit de gezondheidszorg en natuurbeheerorganisaties. Arts Jans vertelde dat de druk op de zorgketen het afgelopen jaar te groot was. Huisartsen werden volgens hem overvraagd en hadden minder tijd voor patiënten met andere klachten. 'Zelfhulp kan in veel gevallen ook prima, als het jeuk of netelroos betreft. Voor ernstigere klachten moet men wel naar de huisarts.'

Grondnesten

Silvia Hellingman van Hellingman Onderzoek en Advies gaf uitleg over het verschijnsel grondnesten, dat in principe al sinds 2010 bekend is: rupsen kruipen in de grond om te verpoppen, soms tot 1 meter van de stam. 'We hebben gaas gespannen rond bomen en vingen daar veel uitgekomen vlinders mee. Omdat ze tot wel 1 meter rond de stam uitkomen, gaan we volgend jaar tentjes plaatsen rond de bomen', aldus Hellingman. In de grond kunnen de rupsen ook in 'diapauze' gaan: ze blijven als rups in het vierde larvestadium of als pop een of meerdere jaren in rust voordat

ze weer actief worden. Dit verklaart de uitbraaken op plekken waar in het voorjaar intensief preventief bespoten is. Hellingman legt uit: 'Eikenprocessierupsen vluchten de grond in bij hoge temperaturen en blootstelling aan de volle zon. Als het heet is in de boom en er weinig beschutting is, vaak doordat de boom hoog is opgekroond, zoeken ze koelte in de grond. Door droogte kunnen bladeren verdorren en door eikenmeeldauw kunnen ze vies smaken voor de rupsen. Alertheid op nieuwe lichten vanuit de grond is dus geboden. Men moet goed kijken of de nesten leeg zijn en er kunnen insectparasitaire nematoden worden ingezet bij nesten in de grond.'

Geactualiseerde leidraad

Joop Spijker van Wageningen Environmental Research ging dieper in op de geactualiseerde Leidraad Eikenprocessierups. Hij en zijn collega's hadden hard gewerkt om de leidraad op de dag van het congres om 11.00 uur gereed te hebben om te downloaden. 'Hierin staat informatie over preventieve bestrijding met Bt of nematoden, handmatig na behandeling met lijn of wegzuigen en verassen, natuurlijke bestrijding door het aantrekken van vogels, insecten, spinnen of vlemmuizen als natuurlijke vijanden, curatieve bestrijding, afvalverwerking, monitoring (nesten tellen en/of feromoonvallen plaatsen) en rekening houden met andere vlindersoorten.' Later vertelde Jan Buis van de GGD Amsterdam dat de hoofdstad, waar feitelijk alle nesten en rupsen worden bestreden, samenwerkt met de Vlinderstichting, zodat andere vlinders geen gevaar lopen.

Arnold van Vliet, dagvoorzitter

De Leidraad EPR wordt gepresenteerd.

Silvia Hellingman vertelt over grondnesten, vlindervangsten en de verwachte plaagdruk in 2020.

Jacco Brink, gemeente Dronten

De Leidraad geeft ook adviezen over het langzaam veranderen van een bomenbestand. Spijker: 'We moeten af van de monocultuur van eiken, maar ze hoeven nu ook weer niet allemaal weg! We moeten een evenwicht in ons bomenbestand aanbrengen, bijvoorbeeld aan de hand van de diversiteitsrichtlijn van Santamour, de 10-20-30-procentregel qua soort, geslacht en familie. Wat ook belangrijk is, is het maken van risicoanalyses: op welke plekken zijn veel mensen of dieren?'

Het Kennisplatform Processierups wil de leidraad volgend jaar verder verbeteren. Daarnaast is er een onderzoeksvoorstel ingediend bij de topsector T&U, waarbij samenwerking zal worden gezocht met een tiental beheerders.

Doel: uniforme registratie

Henry Kuppen hamert al jaren op diversiteit en 'omvormen' van het bomenbestand, en dat deed hij nu weer. 'Je kunt dat geleidelijk aan doen, door na een storm niet in te boeten met eiken maar met een andere boomsoort.' Ook wees hij erop dat één vogelnestkastje ophan-

gen niet genoeg is om de EPR-plaagdruk te verlagen, maar dat een complex maatregelenpakket nodig is, afhankelijk van de situatie. Toch verbaasde Kuppen zich erover dat er na dertig jaar aanwezigheid van de eikenprocessierups in Nederland nog steeds geen overzicht is van plaatsen waar eiken staan en waar de eikenprocessierups het grootste risico vormt. 'Nu komen er nog subjectieve registraties binnen, die bijvoorbeeld niets zeggen over de grootte van de plaagdruk. Het kan een nest zijn ter grootte van een tennisbal, een voetbal of een deken rond de hele stam van de boom! We zoeken naar uniformiteit in de registratie van de grootte van het risico. We krijgen het beestje nooit meer weg; het hoogst haalbare is beheersen en dat doe je door risico's goed in te schatten. Daarvoor moeten we weten waar eiken staan, waar nesten zitten en waar veel mensen en dieren zijn.' Kuppen spoorde aan om zo zorgvuldig mogelijk te kwantificeren. Nog te vaak ziet hij dat de bestrijding budgetgestuurd gebeurt of op basis van een onderbuikgevoel. Kuppen toonde zich blij met de steun van het ministerie. 'We kunnen nu

een gecoördineerde beheersaanpak opzetten.' Op de vraag waarom de landelijke overheid niet alle eiken in kaart brengt om snel tot een plan van aanpak voor dit volksgezondheidsprobleem te komen, antwoordt Kuppen: 'Haast leidt nergens toe; het is beter om het goed te doen.' Pressie vanuit de landelijke overheid op de partijen die eikenprocessierups in hun eiken hebben, ziet Kuppen ook niet direct als noodzakelijk. Daarvoor is de volksgezondheidssituatie niet alarmerend genoeg.

Afvalverwerking

Kuppen haalde nog even aan hoe brancheorganisatie Cumela op 5 juli dit jaar alarm sloeg: afvalverwerkers accepteerden geen EPR-afval meer nadat een polieprijper een zak met EPR-afval had opengescheurd, waarna de inhoud in het afvalverwerkingssysteem terecht was gekomen. De hele fabriek lag hierna stil. 'Er vond direct overleg plaats tussen de betrokken ministeries en bedrijven; daarop verscheen op 22 juli een nieuw protocol afvalverwerking. Dat was een snelle reactie. Helaas zijn er desondanks

Henry Kuppen hamert al jaren op diversiteit en doet dat nog maar eens.

nog maar twee bedrijven die EPR-afval willen innemen.' Kuppen wees erop dat EPR-afval dat is opgezogen met water nergens legaal gestort kan worden. Ook verwees hij de bestrijding van EPR met gammastralen naar het rijk der fabelen.

Op tijd beginnen, in goed overleg

In een wit EPR-bestrijdingspak trad Jules Sondeijker, coördinator EPR voor Sittard-Geleen, Maastricht, Heerlen, Eijsden en Margraten, de zaal binnen om zijn lezing te houden onder het motto: 'EPR gaat niet meer weg; we moeten goed beheersen.'

Sondeijker wilde benadrukken hoe belangrijk het is dat boombeheerders staan voor hun burgers. 'Dat doe je door stabiel beheer na te streven en geen ad hoc oplossingen toe te passen.' Om tot een gezamenlijk plan van aanpak te komen, gaat de gemeente Sittard-Geleen elk najaar in overleg met marktpartijen en betrokkenen, ook de omliggende gemeenten. 'In november hebben we het beheerplan voor het jaar erop al klaar.'

De gemeente Sittard-Geleen besteedt veel tijd aan monitoren. Twee oud-medewerkers en een marktpartij verzamelen vanaf december zoveel mogelijk eipakketten en plaatsen deze in emmers in een ruimte met kamertemperatuur, om de cyclus te monitoren. Sondeijker vertelde verder: 'In Sittard-Geleen bestrijden we ook preventief met XenTari. We hebben hot spots aangewezen waar zero tolerance geldt. We behandelen 18 duizend bomen in twaalf dagen. Dat doen we in één keer goed door te spuiten in de juiste weersomstandigheden. Want als

'In een paar weken tijd zocht een half miljoen Nederlanders op internet naar informatie'

het maar 3 Beaufort te hard waait of als het regent, moet de aannemer al stoppen. Het succes is ook gewaarborgd doordat we met goede aannemers werken die de juiste hoeveelheid XenTari in hun watertank doen, wat wij bovendien monitoren. Anderzijds moeten marktpartijen kunnen werken met de juiste gegevens. Met andere woorden: gemeenten moeten wel precies weten waar hun eiken staan en waar de eikenprocessierupsen zitten. Omdat wij dit proces in de vingers hebben, levert het spuiten met XenTari voor 99 procent succes op.'

Samenwerking zoeken

Sondeijker hamert al jarenlang op samenwerking met omliggende probleemhouders. Want de vlinders zetten natuurlijk probleemloos hun eitjes af over de grens van eigendomsgebieden. Daarom is het belangrijk dat beheerders voor zichzelf en van elkaar in kaart hebben waar eiken staan en waar plaagdruk is. De Zuid-Nederlandse grensstreek werkt overigens ook samen met Belgische gemeenten door middel van een subsidietraject voor wetenschappelijk onderzoek.

Verschuilde gemeentelijke boombeheerders gaven aan dat er eikenstructuren van

Rijkswaterstaat door hun gemeenten lopen, maar dat Rijkswaterstaat niets aan bestrijding doet.

In Dronten staan 2500 eiken, waaraan de gemeente 30 duizend euro kwijt was voor EPR-bestrijding. Jacco Brink, bosbeheerder van de gemeente: 'Dronten heeft ook dorpsbossen met een totale oppervlakte van 180 ha. Terreinbeheerders in de omgeving bezitten nog eens een onbekend aantal eiken. Dit betreft vooral campings. Je ziet dat terreineigenaren verschillend omgaan met het bestrijden van EPR, van heel actief tot minimaal. Ik ben hier omdat we steeds vaker van bewoners die rupsen zien in een eik voor hun deur de vraag krijgen of we de eik kunnen weghalen. Dat kan natuurlijk niet. Ik wil hier informatie opdoen over preventief bestrijden. En wellicht is biodiversiteit een oplossing voor de langere termijn. Het is de vraag of we daar tijd voor hebben, gelet op de directe overlast die burgers kunnen ervaren, vooral op risicolocaties zoals scholen, recreatiegebieden en kinderopvangcentra.'

Mede vanwege het overleden hondje van een lid van de Raad van State zet de provincie Overijssel alvast de schouders onder een gecoördineerde bestrijding van de eikenprocessierups. Beleidsadviseur Van Dinther: 'Onze provincie heeft enorm veel last van eikenprocessierups. Complete lanen bestaan uit alleen maar eik. Er zijn gemeenten in onze provincie die jaarlijks 20 duizend eiken bespuiten. We hebben al een bijeenkomst met alle gemeenten gehad waarop we kennis hebben uitgewisseld. Op 31 oktober volgt een tweede bijeenkomst met gemeenten, maar ook met Rijkswaterstaat, terreinbeheerders, het waterschap en Prorail, om afspraken te maken over de manier en het tijdstip van bestrijden en monitoren.'

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/31026/boombeheerder-sondeijker-op-bomvol-congres-hij-gaat-niet-meer-weg-we-moeten-goed-beheersen

Jules Sondeijker, boombeheerder van Sittard-Geleen, komt op in een wit bestrijdingspak.

Judith van Putten, gemeente Bunnik